

Aftenposten 30.6.1945

1170557-(1-2)

Alvorlig debatt om dødsstraffen i Odelstinget i går.

Lovendringene stadfestet mot fire stemmer.

Hambro: — En renselsesakt, nødvendig for samfunnets fortsatte eksistens.

Odelstinget behandlet i går ettermiddag justiskomiteens innstilling om adgang til å idømme dødsstraff. Vi har tidligere redegjort for innstillingen, som gikk ut på stadfestelse av de 4 provisoriske anordninger som er utferdiget i London om adgang til å idømme dødsstraff.

Fjalstad (h.), komiteens formann, nevnte fra komiteen hadde fått en skrivelse fra professor Frede Castberg og universitetsstipendiat Andenæs angående den provisoriske anordning av 4. mai 1945 om adgang til å anvende dødsstraff overfor utenlandske krigsforbrytere. I skrivelsen ble det pekt på at dersom denne anordning skulde gis tilbakevirkende kraft, vilde den komme i strid med Grunnlovens paragraf 97. Taleren fant ikke grunn til å gå nærmere inn på dette spørsmål som det nærmest blir domstolenes sak å løse. Taleren anbefalte innstillingen som var enstemmig.

Strand (v.), Møre og Romsdal, kunde av samvittighetsgrunner ikke stemme for adgangen til dødsstraff. Taleren mente at dødsstraff ikke var den rette vei til utryddelse av nazismen, det burde skje ved åndelige midler. Etter alt det som er hendt, er det ikke underlig at det gjør seg gjeldende en viss opinion for dødsstraff, men spørsmålet er om vi ikke vil se saken på en annen måte når følelsesbølgen har lagt seg. Taleren framsatte forslag om at proposisjonen ikke bifalles.

Sig. Jacobsen (Samf.-p.) og Førre (upol.), vilde stemme imot innstillingen.

Stray (v.), Aust-Agder: Jeg skal ikke komme inn på alle de etiske og kriminalpolitiske grunner som kan anføres for og mot dødsstraff. Vi kan bare slå fast at i alle sivillerte land var dødsstraffens anvendelse etter hvert blitt sterkt begrenset, og i en rekke land var den helt avskaffet. Også i vårt land har vi vel regnet med at spørsmålet om dødsstraff for de forbrytelser som omhandles i vår alminnelige straffelov, var et avsluttet kapittel. Dette så meget mere som det har vist seg at de land som har avskaffet dødsstraff, ikke har gjort de dårlige erfaringer som mange av dødsstraffens tilhengere hadde fryktet for. Det vil si: man har ikke kunnet påvise at dødsstraffens avskaffelse har ført til noen stigende kriminalitet. Under disse omstendigheter er det selvsagt ikke ubetenkelig å gå til gjeninnførelse av dødsstraff her i Norge, idet det utvilsomt betyr et skritt tilbake mot tidligere tiders brutale straffemetoder. Og om vi i dag hadde fått oss forelagt en proposisjon om fra nu av å innføre dødsstraff for de såkalte alminnelige forbrytelser, vilde jeg for mitt vedkommende ikke ha kunnet stemme for den. Men den situasjon som foreligger i dag, er en annen. Regjeringen har under krigen ved provisoriske anordninger av 3. oktober 1941 og 22. januar 1942 sett seg nødsaget til å innføre dødsstraff for forbrytelser mot Statens selvstendighet og sikkerhet og for forbrytelser mot Norges statsforfatning. Det var de ekstraordinære forhold som vi alle kjenner, som var grunnen til at dødsstraffen på

denne måte igjen fikk plass i den alminnelige borgerlige straffelov. Og etter min mening med god grunn. For vårt folk var da i den stilling at vår eksistens som fri og selvstendig nasjon var truet. En av dødsstraffens tilhengere omhandler nettopp et slikt tilfelle i forarbeidene til straffeloven av 1902. Han sier at samfunnet er i nødvergerett, hvor en forbrytelse framtrer som en krigserklæring mot den bestående samfunnsorden og den endog truer med ødeleggelse av menneskeliv og eiendom for å nå sitt formål. «Staten og dens lovlidige medlemmer må da overfor slike personer ha samme nødvergerett som det enkelte individ, der under slike omstendigheter kan gå til det ytterste.» Når Regjeringen har gjort bruk av denne nødvergerett, vil jeg ikke være med å nekte Regjeringens beslutning Odelstingets sanksjon. Men jeg er da for mitt vedkommende gått ut fra at domstolene, nu da krigshandlingene i Norge forhåpentlig kan anses som opphørt, ikke uten i de aller mest alvorlige tilfelle vil gjøre bruk av en så drastisk straff som dødsstraff. Jeg går videre ut fra at når oppgjøret etter krigen er avsluttet, så bør dødsstraffen igjen gå ut av den alminnelige borgerlige straffelov.

Med det samme jeg har ordet til later jeg meg å rette et spørsmål til den ærede justisminister. Det er meg meddelt at en rekke av de forbrytelser som er begått av landssvikerne vil rammes av den militære straffelov og at denne lovs bestemmelse vil kunne anvendes uten at det kan reises noen av de innvendinger som er reist mot flere av de provisoriske anordninger. Men forutsetningen må da antagelig være at den militære straffeprosess må brukes så lenge det ikke er sluttet fred. I så fall vil jeg gjerne vite om det fra

Regjeringens side er gjort noe for å sette rettergangen i militære saker i funksjon.

Justisministeren, statsråd Cappelen: — Ingen vilde vært lykkeligere enn jeg, hvis forholdene hadde artet seg slik at den kgl. proposisjon kunde trekkes tilbake og dødsstraffen kunde bli opphevd. Men det lar seg dessverre ikke gjøre. Det foreligger i virkeligheten tvingende grunner til å opprettholde dødsstraffen. Den overveiende del av vårt folk venter og forlanger adgang til dødsstraff — både overfor sivile og militære krigsforbrytere. Loven er sikkert i overensstemmelse med rettsfølelsen i vårt folk, og denne rettsfølelse skal man være meget forsiktig med å krenke. Dødsstraffen er innført i Danmark, og den er opprettholdt i en rekke land, hvor rettsfølelsen er minst like sterkt utviklet som hos oss. Det er ingen tvil om at domstolene vil anvende den adgang de her får, med varsomhet.

Spørsmålet om grunnlovsmessigheten av den provisoriske anordning av 4. mai er det ikke nødvendig å behandle her. Det blir domstolenes sak å avgjøre om og i hvilken utstrekning grunnlovens § 97 begrenser adgangen til å idømme dødsstraff etter disse provisoriske anordninger. For norske borgere har spørsmålet bare teoretisk interesse, fordi de som før disse anordninger har gjort seg skyldig i handlinger som kan rammes av dødsstraff, også har fortsatt med det etter at forordningene ble gitt. Heller ikke hva den siste forordning angår, er spørsmålet om grunnlovsmessigheten av særlig stor praktisk betydning, fordi de fleste av de forbrytelser det gjelder, også rammes av de tidligere anordninger.

Statsråden meddelte for øvrig at den militære rettergangsordning vil bli satt i funksjon; de nødvendige tiltak for oppnevning av dommere og påtalemyndighet er truffet.

Lavik (kr. f.), Hordaland: Dette er det vanskeligste spørsmål jeg har vært med på å behandle her på Stortinget. Jeg har aldri opplevd noe liknende — det føles faktisk som man står med menneskelig i hendene. Men det er Gud som råder over liv og død, og hvis noen forgriper seg på en annens livsrett, har han selv forbrutt sin livsrett; så hellig, så streng er den verdensorden Gud har skapt. Hvis det skjer av uanvare, stiller saken seg annerledes. Her er syndet grovt mot Guds rettsorden i de siste år, — ikke av uanvare, men etter kald beregning og omtanke. Det norske folk har kjempet seg igjennom denne drapstid, men med tap av mange menneskeliv. Nu kommer rettsoppjøret, og noen sier: Vi må ikke begynne gjenoppbyggingen med et blodbad. Nei — intet alvorlig menneske tenker på det. Der skal settes et tydelig skille mellom den tidligere lovløshet og de nuværende lovlige forhold, og det må gjøres samvittighetsfullt og grundig. Der finnes forbrytelser som er av en slik art at dødsdom er forsvarlig. Hvis vi ikke går med på det, da har Stortinget på forhånd frikjent de verste forbrytere for retterdigg straff, og det våger ikke jeg å ta ansvaret for. Når det f. eks. gjelder farlige angivere, har Stortinget ikke rett til på forhånd å frita disse for dødsdom. Våre domstoler må iallfall få adgang til å idømme denne straff, — så får det bli rettens sak å avgjøre om den skal anvendes. Dette har intet med hevni eller gjengjeldelse å gjøre; skulde vi gjengjelde, måtte vi jo bruke tortur. Dødsdom i disse tilfelle er bare naken rett.

Meldalshagen (a.), Opland, framholdt at dødsstraffen naturligvis for alle står som noe motbydelig; men etter alt det som er hendt, er det neppe noen vei utenom. Det gjelder ikke her en stemningsbølge, skapt av hevnløst; det er et sunt og vel gjennomtenkt krav.

Chr. L. Jensen (h.), Akershus: — I min studentertid leste vi straffelovkommisjonens innstilling, og vi gledet oss over at vårt rettssamfunn stod så høyt i kultur at det var uunnødvendig å anvende dødsstraff. Vi tenkte oss da